

Planprogram:

Regional plan for livskraftige lokalsamfunn

Innhold

1. Innledning	4
1.1 Formålet med planen og ønskede resultater	5
1.2 Definisjon av sentrale begreper	5
1.3 Bakgrunn	6
1.3.1 Utvalgte, sentrale kunnskapskilder for planprosessen	6
1.4 Planens virkninger	7
1.5 Om dette planprogrammet	7
2. Oppbygging av planarbeidet	8
3. Tema og problemstillinger som skal behandles i planen	9
3.1 Attraktive, helsefremmende og inkluderende samfunn	9
3.2 Gode og innovative kunst- og kultur-, service- og tjenestetilbud for alle	9
3.3 Et innovativt og bærekraftig næringsliv som bidrar til grønn omstilling og skaper attraktive arbeidsplasser	10
3.4 Samfunnsutvikling i samspill med klima, natur- og kulturmiljø	10
4. Behov for kunnskap og utredninger	11
5. Føringer for planarbeidet	12
5.1 Internasjonale avtaler og forpliktelser	12
5.2 Statlige føringer	12
5.3 Regionale føringer	13
6. Organisering og medvirkning	14
6.1 Planfaser, metodikk og medvirkning	15
6.2 Framdrift	16

Forord

Nordland er et fylke fullt av muligheter, og nordlendingen er vår største ressurs. Hver enkelt av oss kan utgjøre en forskjell i samfunnet. Det skal være godt å bo, jobbe og skape noe i hele Nordland, og målet er at flere skal ha lyst til å bli nordlendinger.

Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn er visjonen til Nordland fylkeskommune. Denne visjonen setter ord på målet med en regional plan for livskraftige lokalsamfunn. Distriktene utgjør mesteparten av Nordland, og er hjemsted for en betydelig andel av befolkningen. Disse områdene, og menneskene som lever her, er kilde til en rekke ressurser som gjør vår livsstil mulig. Det er også her vi finner natur, dyreliv og urfolkskulturer. Kort fortalt er distriktene avgjørende for velstand, verdiskaping og livskvalitet.

Nordland er et fylke rikt på ressurser, noe som også er årsaken til at Nordland kan ta en ledende posisjon i det blågrønne taktskiftet. Omstillingen og potensialet i næringslivet i Nordland skaper nye muligheter, men krever også kompetanse. For Nordland er det viktig å sikre en bærekraftig befolkningsutvikling. Det er derfor viktig at det legges til rette for at unge blir værende, eller ønsker å komme tilbake til fylket etter endt utdanning, samt se den økende andelen eldre som en ressurs.

Fylkesrådet vil løfte frivilligheten, kulturen og idretten, som skaper bo- og blilyst for nordlendinger i alle aldre. Både unge og eldre er viktige ressurser i samfunnet. Å bo i Nordland skal være trygt. Nordland skal ha lokalsamfunn som er gode å bo i for alle, der folk kjenner tilhørighet og blir fordi de trives. Alle i Nordland skal ha like muligheter til et stabilt og helsefremmende liv, til å få utdanning og jobbe, og til å leve uten diskriminering. Samtidig påvirker klimaet oss. Dette vil kreve samarbeid, omstilling og endring i og mellom lokalsamfunn i hele fylket.

Nordland skal være et spennende og attraktivt fylke å leve i, og ressursene skal utnyttes på en bærekraftig måte slik at vi bidrar positivt til den norske velferdsstaten. Fylkesrådet i Nordland inviterer derfor til et langsiktig planarbeid for å sammen jobbe om løsninger på framtidens utfordringer og muligheter.

Bjørn Larsen
Fylkesråd for næring

1. Innledning

Nordland er et fylke med verdifulle naturressurser som er viktig for sysselsetting og verdiskaping, og for å gjennomføre det grønne skiftet. Samtidig medfører den demografiske utviklingen utfordringer for å utnytte det fulle potensialet. Det er utfordrende å skaffe nok arbeidskraft og riktig kompetanse for å bidra i den positive utviklingen. Regional plan for livskraftige lokalsamfunn skal bidra til en politikk for framtidrettet samfunnsutvikling, med mål om å utforske løsninger som kan bidra til at Nordland tar en ledende posisjon i det grønne skiftet, samtidig som vi bygger trygge, attraktive og inkluderende samfunn.

Ved inngangen til 2023 hadde Nordland fylke 241 084 innbyggere. Nordland er det fylket som har hatt lavest relativ vekst i folketallet siste ti år. Befolkningen i Nordland blir stadig eldre, og mange unge flytter ut for å ta utdanning. For få av de unge kommer tilbake til Nordland etter endt utdanning. Det er mange faktorer som bidrar til å stimulere til bo- og bli-lyst i Nordland. Muligheter for god livskvalitet, spennende arbeidsliv, opplevelser, aktive og engasjerte innbyggere, tilhørighet og inkludering er sentrale elementer i attraktive lokalsamfunn. God helse og levekår henger sammen, og godt plan- og folkehelsearbeid vil bidra til å redusere sosiale ulikheter i helse og styrke den sosiale bærekraften i samfunnet.

Regional plan for livskraftige lokalsamfunn skal bidra til en samfunnsutvikling som ivaretar «det gode liv i Nordland». Tilhørighet til arbeid, men også faktorer som tilgang til bolig, sosialt nettverk, tilgang til servicetilbud og tjenester, samt fritidsaktiviteter er med på å bidra til dette. Grønn omstilling er også nødvendig for gode og bærekraftige samfunn i framtiden.

Et av Nordlands fortrinn er mangfold av byer, tettsteder og bygder med ulike og spennende kvaliteter. Lokalsamfunnenes fortrinn og forutsetninger krever tilpassede løsninger med

utgangspunkt i lokale ressurser. Komplekse samfunnsutfordringer krever nye løsninger. Samarbeid mellom ulike aktører i lokalsamfunnene er viktig for å møte disse utfordringene. Nordland er et fylke med store avstander, lavt folketall og høy strategisk verdi. Nasjonale, men også internasjonale samarbeid er viktig for samfunnsutviklingen i nord. Innovasjoner innen teknologi og digitalisering er hjelpemidler som, med riktig bruk, kan bidra til å løse utfordringer eks. knyttet til levering av tjenester.

Regional plan for livskraftige lokalsamfunn skal ta tak i behovet for å jobbe helhetlig med samfunnsutviklingen for at folk skal kunne leve best mulige liv i Nordland. For å få til dette er det viktig at enkeltmennesker og lokalsamfunn får utnyttet sin kompetanse og ressurser. Samarbeid for å skape det gode liv i Nordland vil skape tilhørighet og trivsel, og bidra til bli- og bolyst. For å få til dette må flere i lag bidra til å finne gode løsninger innenfor tema som bolig, mangfold, inkludering, kompetanseutvikling, innovativt og bærekraftig næringsliv, stedsutvikling og livskvalitet. Sikkerhet og beredskap henger tett sammen med og er et viktig bakteppe for tema som skal diskuteres i planen. Livskraftige lokalsamfunn må være robuste og tilpasningsdyktige slik at de evner å møte påkjenninger og tilpasse seg endrede forhold.

1.1 Formålet med planen og ønskede resultater

Fylkesrådet inviterer til en planprosess for å finne, teste ut og satse på gode løsninger for å utvikle livskraftige lokalsamfunn over hele Nordland.

Ønskede resultater av planarbeidet:

- Kartlegge, systematisere og ta i bruk kunnskap om hva som bidrar til det gode liv i Nordland.

- Utvikle en politikk for lokalsamfunnene som kan tilpasses ulike steders styrker, muligheter og behov.
- Utvikle samarbeidet på tvers av sektorer, forvaltningsnivå og sivilsamfunn om utvikling av lokalsamfunnene.
- I planprosessen skal nye tiltak prøves ut og evalueres ved hjelp av designmetodikk.

1.2 Definisjon av sentrale begreper

Bærekraftig utvikling er en samfunnsutvikling som balanserer økonomiske, sosiale og miljømessige hensyn i et langsiktig tidsperspektiv. De tre bærekraftsdimensjonene er komplementære og påvirker hverandre.

- *Sosial bærekraft* handler om å sikre at samfunnet kan opprettholde en høy livskvalitet for innbyggerne, både nå og i fremtiden. Dette innebærer å utvikle et inkluderende samfunn, beskytte og respektere menneskerettigheter og fremme sosial rettferdighet. Sosial bærekraft handler om å gi like muligheter og tilgang til helse, utdanning, arbeid, bolig og bekjempe fattigdom, utenforskap og ulikheter i samfunnet. Et sosialt bærekraftig samfunn handler om likhet mellom ulike grupper i befolkningen, samt fordeling av ulike goder. Kontekstuelle og fysiske faktorer, samt sosiale relasjoner påvirker dette.
- *Økonomisk bærekraft* handler om å utvikle en økonomi som skaper økonomisk overskudd, arbeidsplasser og sikrer velferdssamfunnet i et langsiktig tidsperspektiv og samtidig tar hensyn til sosiale forhold og miljøpåvirkninger. Dette innebærer å styrke forskning og innovasjon, utvikle ressurseffektivt og sirkulært næringsliv, pålitelig og effektiv infrastruktur, skape inkluderende arbeidsplasser og begrense ulikheter i inntekter.
- *Miljømessig bærekraft* handler om å ivareta klima og miljø som er grunnlaget for samfunnsutvikling i et langsiktig perspektiv. Dette innebærer å redusere og forebygge miljøskader, begrense klimaendringer, bevare økosystemer, biologisk mangfold og sikre bærekraftig utnyttelse av naturressurser og areal.

Livskraftige lokalsamfunn handler om bærekraft på lokalsamfunnsnivå, og innebærer et mangfoldig samfunn med utviklingsmuligheter for alle. Det handler også om evnen til å opprettholde og reprodusere seg selv på et akseptabelt funksjonsnivå. For å få til dette trengs sosial interaksjon, stabilitet i antall innbyggere, uformelle og formelle møteplasser som åpner for innbyggerdeltakelse, tillitt mellom innbyggerne, samt identifisering med og stolthet over lokalsamfunnet. Både sosiale faktorer, som stolthet, tilhørighet, trygghet og deltakelse, og fysiske faktorer, som kvalitet på lokalmiljø og tilfredsstillende bokvalitet, bidrar til å opprettholde lokalsamfunns bærekraft. Tilgjengelighet til tjenester og muligheter i lokalsamfunnet, boliger, nærmiljøsentra, skoler, barnehager, arbeidsplasser, kollektivtransport, sykkelruter, gå-vennlige områder, åpne møteplasser, parker, friluftsområder og andre nærmiljøkvaliteter, som fravær av støy og forurensing, bidrar til gode og livskraftige lokalsamfunn.

At noe er *helsefremmende* betyr at det bidrar til å bedre livskvalitet, trivsel og muligheter til å mestre utfordringer og belastninger i livet.

1.3 Bakgrunn

Planstrategien *Et bærekraftig Nordland – Planstrategi for samarbeid og grønn omstilling 2021–2024*, vedtatt av fylkestinget 14.06.2021, gir retning for prioritert politikk for Nordland i perioden. Ifølge planstrategien skal det utarbeides en regional plan for sosial bærekraft og livskraftige lokalsamfunn. For å ha et navn som er lettere å forstå og huske forenkles planens navn til *regional plan for livskraftige lokalsamfunn*.

Perspektiver fra hver av de seks langsiktige utviklingsmålene i planstrategien er viktige for å utvikle livskraftige lokalsamfunn. Planen skal ha et bredt blikk på samfunnsutvikling og omhandle distriktpolitikk, næringspolitikk, by- og regionsenterpolitikk, stedsutvikling, tilflytting

1.3.1 Utvalgte, sentrale kunnskapskilder for planprosessen

- OECDS konsept om «livskvalitet i distriktene» (Rural well-being og Rural 3.0), er rammeverk som gir retning for helhetlig og stedstilpasset utvikling av distriktsregioner. Rammeverket setter innbyggerne og livskvalitet i sentrum. Næringsutvikling, miljøutfordringer og sosial bærekraft sees i sammenheng, og tiltak og politikk tilpasses de ulike områdene. Rammeverket fremhever behovet for en integrert tilnærming til samfunnsutvikling som ser flere politikkområder inn under samme tema.
- NOU 2020: 15. «Det handler om Norge – Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene». Demografiutvalget anbefaler at distriktene og distriktpolitikken bør videreutvikle særpregene i storbyer, småsamfunn og småsamfunnene imellom, og sørge for at man har reelle valgmuligheter for hvilke samfunn som utgjør «det gode liv» for den enkelte. Utvalget understreker også

og rekruttering, kultur, kulturminner, folkehelse og inkludering/utenforskap.

Følgende dokumenter skal erstattes av regional plan for livskraftige lokalsamfunn:

- *Regional plan for by- og regionsenterpolitikk 2017–2025*
- *Regional plan for folkehelse 2018–2015*

Ifølge den regionale planstrategien skal det ikke lages en egen regional plan for kulturmiljø. Kulturmiljø skal inngå som ett av flere tema i denne planen. Planen skal bidra til å utvikle en regional kulturmiljøpolitikk for forvaltning av Nordlands kulturarv.

behovet for å mobilisere og koordinere ressurser på tvers av nivå og sektorer, og anbefaler nytenkning og utprøving i distriktpolitikken som metode.

- NOU 2020: 12. «Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn». «Distriktsnæringsutvalget» peker blant annet på at Norges fremtidige konkurransevne avhenger av å utvikle ulike næringsmessige fortrinn på ulike steder. De viser til næringslivets sterke rolle i lokalsamfunn, og behovet for samhandling mellom aktører og sektorer for å lykkes med en god utvikling.

Disse kildene er også bakgrunnen for program for samfunnsutvikling i det grønne skiftet, FT-sak 154-2021. I 2023 ble handlingsprogrammet til denne saken vedtatt. Erfaringer fra programmet skal benyttes i planprosessen og bidra til å konkretisere innhold i planen.

Plantemaene og forslag til problemstillinger som foreslås i planprogrammet har kommet inn gjennom ulike innspillmøter:

- Kick-off for planarbeidet høsten 2022, der kommuner, medvirkningsråd og andre aktører kom med innspill til problemstillinger og tema i planen

- Workshop på generasjonskonferansen 2022: Innspill fra medvirkningsrådene

- Konferanser om tilflytting og rekruttering 2022: Innspill fra kommuner og andre aktører i lokalsamfunnet

- Frivillighetskonferanser i 2022: Innspill fra frivillige organisasjoner

1.4 Planens virkninger

Regional planmyndighet skal utarbeide regionale planer for de spørsmål som er fastsatt i den regionale planstrategien (plan- og bygningsloven, § 8-1). En regional plan skal a) samordne samfunnsutviklinga i fylket, b) peke på felles utfordringer og løsninger i en region, og c) er viktig for gjennomføring av både nasjonal, regional og kommunal politikk.

Regional plan skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging

og virksomhet i regionen. Planen blir dermed et styringsverktøy som er retningsgivende for tiltak og virkemiddelbruk på regionalt og kommunalt nivå.

En regional plan skal ha et langsiktig perspektiv, normalt 8–10 år. Planen bør rulleres jevnlig, ca. hvert fjerde år. Planen skal ha et handlingsprogram som skal rapporteres på årlig til Nordland fylkesting. I følge plan- og bygningsloven skal det årlig vurderes om handlingsprogrammet skal rulleres.

1.5 Om dette planprogrammet

For planer etter plan- og bygningsloven (pbl) skal det utarbeides planprogram. Planprogrammet skal etter pbl § 4-1 gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger.

2. Oppbygging av planarbeidet

Tematikken i denne planen er sammensatt og tverrfaglig. Nordlands utfordringer og muligheter, internasjonale politikkbefalinger, samt innspill i arbeidet med å utforme planprogrammet har bidratt til å definere et rammeverk for planarbeidet.

Rammeverket består av fire elementer:

1. FNs bærekraftsmål
2. Planstrategiens mål
3. Tema i planen
4. Gjennomgående prinsipper i planarbeidet

FNs bærekraftsmål skal ligge til grunn for regional og lokal planlegging. Nasjonale forventninger til regional planlegging og planstrategien til Nordland fylkeskommune setter FNs bærekraftsmål som ramme for regional planlegging. Planstrategien framhever et helhetlig arbeid med bærekraft og derfor er alle FNs bærekraftsmål relevante å jobbe med i Nordland.

Planstrategiens langsiktige utviklingsmål for Nordland, vedtatt i planstrategien «Et bærekraftig Nordland»:

- Mål 1: Attraktive og inkluderende samfunn med gode kunst- og kultur-, service og tjenestetilbud for alle
- Mål 2: Innovativt og bærekraftig næringsliv og industri som bidrar til grønn omstilling
- Mål 3: Bærekraftig utvikling av miljø- og naturressurser
- Mål 4: Effektiv, trygg og miljøvennlig infrastruktur som dekker innbyggernes, reisendes og næringslivets behov
- Mål 5: God kvalitet i skoletilbudene, og et arbeidsliv som stimulerer til kompetanseutvikling i hele karrieren
- Mål 6: Kompetansearbeidsplasser og høyere utdannings- og forskningsmiljø som er sterkere utviklingsaktører i regionalt samfunns- og næringsliv.

Tema i planen. Det foreslås fire tema for planarbeidet:

1. Attraktive, helsefremmende og inkluderende samfunn
2. Gode og innovative kunst- og kultur-, service- og tjenestetilbud for alle

3. Et innovativt og bærekraftig næringsliv som bidrar til grønn omstilling og skaper attraktive arbeidsplasser
4. Samfunnsutvikling i samspill med klima, natur- og kulturmiljø

Samiske språk, kultur og næringer inngår i de ulike temaområdene. Plantemaene utdypes i kapittel tre.

Gjennomgående prinsipper for planarbeidet. Det foreslås fire prinsipper som skal ligge til grunn for arbeidet med planen. Problemstillingene som løftes innenfor de ulike plantemaene skal behandles med utgangspunkt i disse fire:

1. *Tre dimensjoner av bærekraft:* I arbeidet med plantemaene skal det søkes en best mulig balanse mellom sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.
2. *Løsninger som kan tilpasses ulike typer Nordlandssamfunn:* Planen skal tilrettelegge for at alle lokalsamfunn i Nordland skal ha gode forutsetninger og verktøy for god livskvalitet.
3. *Samarbeid og samhandling:* Ulike sektorer, forvaltningsnivå og sivilsamfunn skal involveres i å utvikle og levere løsninger. Fylkeskommunen skal i arbeidet med planen mobilisere til samarbeid mellom forvaltningsnivå, sektorer og innbyggere. Ulike aktører har sin viktige rolle å spille, og det skal tilrettelegges for at man i større grad utvikler og leverer løsninger sammen.
4. *Mer systematisk jobbing med utprøving, læring, evaluering og endring:* Formålet med planen er å videreutvikle og finne nye løsninger for å skape livskraftige lokalsamfunn i hele Nordland. Planprosessen skal tilrettelegge for at eksisterende kunnskap tilgjengeliggjøres og tas i bruk. Samtidig skal det tilrettelegges for at nye, innovative tiltak prøves ut og evalueres for å bedre forstå hva som bør skaleres.

3. Tema og problemstillinger som skal behandles i planen

Nedenfor forklares de fire plantemaene mer inngående. Innenfor hver av problemstillingene skal de ulike gjennomgående prinsippene drøftes.

3.1 Attraktive, helsefremmende og inkluderende samfunn

Hvordan kan planen bidra til å utvikle attraktive, helsefremmende og inkluderende samfunn over hele Nordland?

Opplevelse av tilhørighet og inkludering står sentralt i valg av bosted og for trivsel. God helse, muligheter for en aktiv fritid og mangfoldige opplevelser er sentralt for god livskvalitet. For å få til dette uavhengig av størrelse, sentralitet

og potensial for lokalsamfunnet trengs nytenkning. Innenfor temaet kan det blant annet jobbes med velfungerende boligmarkeder, folkehelse, stedsutvikling, aldersvennlighet, frivillighet, og kunst og kultur. Det skal jobbes systematisk for at samfunn i Nordland oppleves trygge, attraktive, inkluderende og helsefremmende for alle, uavhengig av nasjonalitet, kulturell bakgrunn, språk eller økonomi.

3.2 Gode og innovative kunst- og kultur-, service- og tjenestetilbud for alle

Hvordan kan planen bidra til velfungerende tjenester med høy kvalitet og god tilgjengelighet i hele Nordland?

Tilgang på gode, relevante tjenester og servicetilbud er viktig for god livskvalitet. Nordland er et langstrakt fylke med store avstander, varierende befolkningsmønster og hardt klima, i tillegg til at vi i årene som kommer blir flere eldre og færre yrkesaktive. Det er krevende å oppnå likeverdige og rettferdige tilgang til nødvendige og spesialiserte tilbud og tjenester i

hele Nordland. Planarbeidet skal bidra til system- og tjenesteinnovasjon, bedre samarbeid og koordinering, og tilstrekkelig lokal kapasitet hos dem som har ansvar.

Tilgang på service-, kunst- og kulturtilbud er også en viktig brikke i ethvert lokalsamfunn. Kunst og kultur av høy kvalitet skal være tilgjengelig for alle uansett bosted, det er dermed viktig å forstå hvordan grunnforutsetningene og vilkårene for kunst og kultur kan styrkes i hele fylket.

3.3 Et innovativt og bærekraftig næringsliv som bidrar til grønn omstilling og skaper attraktive arbeidsplasser

Hvordan kan planen bidra til å utvikle et innovativt, inkluderende og bærekraftig næringsliv i hele Nordland?

Nordlands næringsliv skaper store verdier for Norge, og kan ta en posisjon for å bidra til grønn omstilling. Primærnæringer, som jordbruk, skogbruk, fiske og reindrift, er viktige både for kultur, verdiskaping, arbeidsplasser og bosetting i Nordland. Naturressursene i Nordland bidrar til grønt industriløft gjennom blant annet mineralnæringen og akvakulturnæringen.

Utviklingen av livskraftige lokalsamfunn går hånd i hånd med et sterkt nærings- og arbeidsliv, og politikkkutforming må i større grad ses i sammenheng. God tilgang på tilstrekkelig og relevant arbeidskraft er en forutsetning for innovasjon, omstilling og verdiskaping. Dette plantemaet vil blant annet utforske forebygging og inkludering, rekruttering og kompetanseutvikling, utvikling av mer fleksible bo- og arbeidsmarkedsregioner og gode forutsetninger for næringsutvikling.

3.4 Samfunnsutvikling i samspill med klima, natur- og kulturmiljø

Hvordan kan planen bidra til at klimaomstillingen gjennomføres og at natur- og kulturmiljø forvaltes bærekraftig i de ulike lokalsamfunn?

Nordlands mål er at samlede utslipp skal reduseres med 60 % innen 2030 sammenlignet med 2009, for å bidra til at Nordland blir et klimatilpasset lavutslippssamfunn innen 2050. Dette er en stor oppgave som må planlegges og gjennomføres tverrfaglig, i samspill med samfunns- og næringsutvikling. Klima og miljø er sentralt for å ha livskraftige lokalsamfunn. Overgangen til fornybar energi og energieffektivisering er sentrale tiltak for å redusere utslipp av klimagasser. Fornybar energi har i lang tid vært Nordlands fortrinn, men det siste året har energiknapphet for alvor kommet på dagsorden. Mange næringer er avhengig av naturressursene og naturen er grunnlaget for lange friluftslivstradisjoner. Samfunnsutviklingen i Nordland vil i årene fremover påvirkes av klimaendringer og presset på naturmangfold gjennom blant annet endringer

i levevilkår, demografi og økte kostnader i klimatilpasning. For å komme i mål med det grønne skiftet må vi også sikre naturen og naturmangfoldet.

Nordland fylkeskommune er regional kulturmiljømyndighet og skal bidra til å forvalte kulturminner og kulturmiljø i et langsiktig og bærekraftig perspektiv. Kulturminner som er i bruk får et godt vern og bidrar til økt samfunnsverdi, og er derfor en ressurs i samfunnsutviklingen. Bruk av gamle bygg er et viktig klimatilpassingstiltak og en del av det grønne skiftet, samtidig som det bidrar til å bevare viktige kulturhistoriske verdier.

Dette plantemaet skal se på hvordan klima, natur- og kulturmiljø er en premissleverandør og en ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling. Mange av temaene ses tradisjonelt på som «arealinteresser», men må forvaltes i samspill med de som bor og besøker fylket som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

4. Behov for kunnskap og utredninger

Planen er kompleks, men det finnes forskning og praktisk erfaring på mange av planens tema. Sentralt i planprosessen blir å sammenstille og tilgjengeliggjøre det vi allerede har kunnskap om, hvordan vi formidler det og skape en innsikt i hva vi mangler kunnskap om. Planprosessen blir et viktig kunnskapsløft for utvikling av politikk for livskraftige lokalsamfunn i Nordland.

Det foregår i skrivende stund en rekke prosjekter og prosesser i Nordland som kan bidra til å gi ny innsikt. Eksempler på dette er EU-prosjektene *Resist* i regi av Sintef og *EmpowerUs* i regi av Nordlandsforskning. OECD skal gjennomføre en territoriell studie som retter søkelyset på utfordringene og mulighetene Nord-Norge og Europeisk Arktis står overfor. Hovedfokuset er rettet mot påvirkning av megatrender og potensielle utviklingsområder i Nord-Norge. Nord universitet jobber med et større flyttemotiv-prosjekt, og Lofotrådet jobber med et indikatorprosjekt for samfunnsutvikling og grønn omstilling.

Det er gjennomført ringvirkningsanalyser i Rana, Mosjøen og Ofoten av nye større etableringer. Det pågår også større utviklings- og innovasjonsprosjekter slik som *VekstMO*obilisering i Rana, Ny i Nordland, monitorering av *Bodø2024* og rekruttering til verdens vakreste industrieventyr i regi av Mosjøen og omegn næringssselskap. Dette er alle prosjekter som kan bidra til ny kunnskap om hvordan livskraftige lokalsamfunn utvikles i Nordland. Deltakelse, læring og oppsummering av slike utviklingsprosjekter blir en viktig del av kunnskapsgrunnlaget i planprosessen.

Planen skal erstatte utgående planer. Et konkret behov er å evaluere de planene som utgår og skal erstattes av regional plan for livskraftige lokalsamfunn. Dette gjelder spesielt:

- *Regional plan for by- og regionsenterpolitikk 2017-2025*
- *Regional plan for folkehelse 2018-2025*

Andre tema som det trengs mer kunnskap om er bl.a.:

- Digitalisering som del av utvikling av livskraftige lokalsamfunn og kunnskap om digitalt utenforskap i Nordland.
- Kartlegging av erfaringer fra prosjekter om verdig alderdom – hvordan kan vi konkretisere nasjonal politikk i Nordland?
- Klimasårbarhet og tiltak for å kutte klimagassutslipp i Nordland.

Det trengs også mer kunnskap om hvordan fremtidige planer, tiltak og løsninger kan evalueres mer systematisk for å styrke sjansen for å etablere gode tiltak som virker. Som del av planprosessen skal det utvikles et system for å overvåke utvikling og evaluering av resultater. For å kunne gjennomføre dette må planprosessen gi bedre innsikt i hvordan vurdering og måling av konsepter som «livskvalitet» og «livskraftige lokalsamfunn» i en Nordlandskontekst gjøres. Regjeringens pågående arbeid med å utvikle en nasjonal livskvalitetsstrategi med indikatorer kan bidra til dette arbeidet.

5. Føringer for planarbeidet

Nasjonale myndigheter og regionale planer og politikk legger føringer på planarbeidet, sammen med viktige internasjonale forpliktelser og trender. Nedenfor er et utvalg av føringene omtalt.

5.1 Internasjonale avtaler og forpliktelser

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030. Bærekraftsmålene er en del av FNs Agenda 2030 og består av 17 mål, med 169 undermål. Regjeringen har besluttet at FNs bærekraftsmål er det politiske hovedsporet for å håndtere utfordringene samfunnet står overfor. Bærekraftsmålene er en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen. FNs bærekraftsmål er vedtatt å være styrende for politikken til Nordland fylkesråd.

5.2 Statlige føringer

Kommunelovens formålsparagraf beskriver kommuner og fylkeskommuners roller som tjenesteytere, myndighetsutøvere og samfunnsutviklere. Regionreformen (Meld. St. 22 (2015–2016) og Meld. St. 6 (2018–2019)) la grunnlaget for bedre samarbeid og en styrket samfunnsutvikling basert på regionale fortrinn, forutsetninger og prioriteringer. Samfunnsutviklerrollen beskrives ved hjelp av tre dimensjoner:

- Gi strategisk retning til samfunnsutviklingen
- Mobilisere privat sektor, kulturliv og lokalsamfunn
- Samordne og koordinere offentlig innsats og virkemiddelbruk

For å fremme bærekraftig utvikling i hele landet, legger regjeringen fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging hvert fjerde år (pbl, § 6-1). I de nasjonale forventningene fra 2023 understreker regjeringen at gode lokalsamfunn er grunnsteiner i en bærekraftig

Parisavtalen er en internasjonal klimaavtale som handler om hvordan verdens land skal takle klimakrisen framover. Norges mål er å innen 2030 redusere sine CO2-utslipp med minst 50 % i forhold til 1990.

Naturavtalen ble vedtatt i 2023, og omhandler naturmangfold og bærekraftig bruk av naturen. Avtalen kom som følge av at FNs naturpanel i 2019 slo fast at ødeleggelse av natur, og tap av dyr- og plantearter, går raskere enn noen gang.

utvikling. Regjeringen fremhever fem temaområder fylkeskommuner og kommuner må ha fokus på i årene som kommer for å fremme en bærekraftig utvikling:

- Samordning og samarbeid i planleggingen
- Trygge og inkluderende lokalsamfunn
- Velferd og bærekraftig verdiskaping
- Klima, natur og miljø for framtida
- Samfunnssikkerhet og beredskap

I Stortingsmelding nr. 14 (2015–2016): *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold* kom regjeringen med politikk som er sammenfattet i syv hovedpunkter med vektlegging av 1. En mer treffsikker forvaltning av naturen, 2. En klimatilpasset naturforvaltning, 3. Styrking av kommunenes kompetanse om naturmangfold, 4. Innsats for truet natur, 5. Bevaring av et representativt utvalg av norsk natur, 6. Kunnskapsbasert forvaltning og 7. Skreddersydde løsninger for de ulike økosystemene.

Med Stortingsmelding nr. 16 (2019–2020): *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* vedtok Stortinget i 2020 nye nasjonale målsettinger for kulturmiljøpolitikken. Målene er:

- Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø
- Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging
- Et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk

I Stortingsmelding nr. 27 (2022–2023): *Eit godt liv i heile Noreg – distriktspolitikk for framtida* fremhever regjeringen følgende mål for distriktspolitikken:

- Folk skal kunne leve et godt liv i hele Norge
- Alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og verdiskaping
- Folketallet skal øke i distriktskommuner

Stortingsmeldinga understreker også at det er behov for en forsterka innsats i Nord-Norge for å sikre bosetting og verdiskaping, og bidra til det grønne skiftet.

5.3 Regionale føringer

Fylkeskommunens visjon er: *Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn*, og fylkesrådets politiske plattform er et viktig grunnlag i planarbeidet. I tillegg har fylkeskommunen regionale planer og strategier som skal virke i sammenheng med denne planen. Ny regional planstrategi skal utarbeides innen ett år etter fylkestingsvalget og vil kunne ha føringer som påvirker fokusområdene for videre planarbeid.

Av eksisterende planer, strategier og pågående arbeid, er følgende sentrale i det videre arbeidet:

- *Regional plan for klima og miljø – Grønn omstilling i Nordland*. Den har fire hovedmålsettinger med betydning også for denne regionale planen:

- Kommuner, næringsliv, regionale myndigheter og frivillige organisasjoner har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å bidra til grønn omstilling.
- Klimagassutslippene i Nordland fylke skal reduseres med 60 % fram mot 2030, sammenlignet med 2009.
- I 2030 er industrien og næringslivet i Nordland en global aktør innen grønn omstilling.
- Nordland har omstillingsdyktige kommuner som håndterer klimarisiko, og som utnytter mulighetene ved et endret klima.

Stortingsmelding nr. 15 (2022–2023): *Folkehelsemeldinga. Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjeller* berlyser sosiale helseforskjeller som den viktigste prioriteringa på tvers av innsatsområder i folkehelsearbeidet. Andre faktorer som vil ha stor betydning for folkehelsearbeidet framover er klimaendringer, demografiske endringer og internasjonalt samarbeid.

Rapporten *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/ norskfinner og skogfinner (2022–2023)* beskriver fornorskningen og dens konsekvenser. I rapportarbeidet er det foretatt en historisk kartlegging av norske myndigheters politikk og virksomhet overfor samer og kvener/norskfinner. Kommisjonen som utarbeidet rapporten, har sett på ettervirkninger av fornorskingspolitikken og foreslår tiltak som bidrar til videre forsoning.

- Regional transportplan er vedtatt og oppfølgingen i handlingsprogram skal ses i sammenheng med denne planprosessen.

- Regional plan for landbruk i Nordland 2018–2030 *Et bærekraftig og nyskapende landbruk i Nordland*.

- Ulike vedtatte temastrategier; kunst- og kultur, museum, reiseliv, marin og *Divna. Aktan Alle. Sammen – Ung inkludering* skal følges opp og erfaringer og innspill til ny politikk til regional plan om livskraftige lokalsamfunn skal hentes fra oppfølgingen av strategiprosessene.

- Regional plan for arealforvaltning og regional plan for utdanning og kompetanse skal utarbeides, og planprosessen skal koordineres.

- Innovasjons- og næringsstrategien er under utvikling. Det skal vurderes om elementer fra innovasjons- og næringsstrategien skal inkluderes i regional plan for livskraftige lokalsamfunn.

6. Organisering og medvirkning

Gjennomføring av planarbeidet gjøres etter overordnede bestemmelser om regional planlegging i plan- og bygningsloven. Det er nødvendig med en god struktur, og en fleksibel organisering som gjør at planarbeidet kan tilpasses de utfordringer og muligheter som kommer frem i prosessen. Overordnet ansvar ligger fast i løpet av prosessen, mens prosjektorganiseringen med arbeidspakker vil tilpasses de ulike fasene i prosjektet.

Planarbeidet er ambisiøst på vegne av Nordlands-samfunnet. Samtidig med denne planen lages en regional plan for arealforvaltning som har mange felles tema og problemstillinger. Disse to planprosessene skal samordnes. I løpet av 2024 skal Nordland fylkeskommune også vedta ny planstrategi. Pågående planprosesser koordineres med eventuell ny kunnskap og nye behov som framkommer i løpet av dette arbeidet og justeres etter ny vedtatt planstrategi.

I planarbeidet skal samarbeidspartnere involveres, både i referansegruppe og ulike arbeidspakker: Statsforvalteren i Nordland, Husbanken, Sametinget, Distriktssenteret, medvirkningsorganene, kommunene, interkommunale politiske råd, frivillige organisasjoner, Universitets- og forskningsmiljøene, næringslivet og dets organisasjoner og museene.

Nordland fylkesting

Fylkestinget er regional planmyndighet, forslagsstiller og øverste ansvarlige organ for planarbeidet. Nordland fylkesting vedtok oppstart av planarbeidet og skal behandle det endelige planforslaget.

Fylkesrådet i Nordland

Fylkesrådet er styringsgruppe og har ansvar for planarbeidet frem til endelig behandling i Nordland fylkesting. Fylkesrådet definerer mål og rammer for arbeidet ved å vedta planprogrammet. Fylkesrådet vedtar planforslaget før høring og før endelig behandling. Fylkesrådet involveres ved behov for større endringer i prosjektet og vil få statusoppdateringer underveis i planarbeidet.

Referansegruppe

Det etableres en referansegruppe for planarbeidet bestående av sentrale myndigheter og samarbeidspartnere. Gruppen er en arena for faglige diskusjoner og innspill

ved milepæler. Viktige oppgaver for gruppen er å gi råd, og formidle synspunkter fra de organene som gruppens medlemmer representerer. Referansegruppen vil ha en viktig oppgave med å sikre helhet i arbeidet og at de tre dimensjonene i bærekraftbegrepet føles opp.

Prosjektleder

Prosjektleder har ansvar for daglig ledelse og framdrift av prosjektet innenfor rammene definert i planprogrammet og av styringsgruppa. Prosjektledelse ligger til avdeling for samfunnsutvikling. Prosjektledelsen har blant annet ansvar for å utforme interessentanalyse, medvirkningsplan og kommunikasjonsplan til de ulike fasene i planarbeidet.

Prosjektgruppe

Prosjektgruppen består av en kjernegruppe med rådgivere fra Nordland fylkeskommune. Utover kjernegruppen vil prosjektgruppen være ei dynamisk gruppe som styres etter agenda, og de faste medlemmene av gruppen kan invitere relevante bidragsyttere ut fra agendaen til de ulike møtene. Prosjektgruppen har en sentral oppgave i å se de ulike delene av planen i sammenheng, og skal både bidra med faglig innsikt og forståelse av sammenhenger. Prosjektgruppen vil ut fra ny kunnskap, evalueringer og referat fra arbeidspakkene, utarbeide forslag til plan.

Arbeidspakker

I planfasen vil det opprettes arbeidspakker for de ulike innsatsområdene/temaene. Gruppene vil bestå av medlemmer fra kommunal og regional forvaltning, samt andre relevante aktører, som inviteres inn for å jobbe med de ulike innsatsområdene/temaene. Deltakerne i de ulike arbeidspakkene skal bidra aktivt for å diskutere utfordringer og løsninger, dette kan for eksempel gjøres gjennom å utarbeide forslag til innhold i planen. De ulike arbeidspakkene skal levere både kunnskap, diskutere utfordringer og forslag til løsninger.

6.1 Planfaser, metodikk og medvirkning

Nordland fylkeskommunen har over tid jobbet med metodikken smart spesialisering i plan- og strategiarbeid. Metodikken bygger på at utviklingsarbeidet skal ta utgangspunkt i de fortrinnene som det aktuelle samfunnet har. Spesielt er det viktig å ta hensyn til FN's 17 bærekraftsmål og økonomisk-, miljømessig- og samfunnsmessig verdiskaping. Dette innebærer at en må se utviklingen i et helhetlig perspektiv på tvers av sektorer og ulike grupper. Dette blir betegnet som «missions» – felles innsats på tvers av sektorer og nivå.

I planprosessen vil det skapes ulike møteplasser og arenaer som kan bidra til å skape ny og felles kunnskap. En følgeevaluering av prosessen vil være nyttig for å få fram denne kunnskapen og vil kunne bidra til en god oppfølging av målene i planen.

Prinsippene og plantemaene beskrevet i planprogrammet vil fordre ulike metoder i planarbeidet. Tjenestedesign vil være en gjennomgående metodikk tilpasset ulike deler av planprosessens oppgaver. I planarbeidet skal ulike aktiviteter gjennomføres, noe på tvers av plantema og noen felles. Det skal utformes en interessentanalyse og utarbeides en medvirkningsplan som skal konkretisere hvordan ulike aktører kan og bør involveres i ulike deler av arbeidet.

Kommunikasjonsarbeid vil være sentralt i planarbeidet. Det skal etableres en egen side for planarbeidet på Nordland fylkeskommune sine nettsider. Her skal rapporter, notater, medvirkningsplaner, referater etc. tilgjengeliggjøres. Fylkeskommunens ulike sosiale medier skal brukes, samt

at fylkesrådet og administrasjonen skal delta i samfunnsdebatten på egnede måter. Øvrige deltakere i planarbeidet oppfordres til å engasjere seg i samfunnsdebatter og faglige arenaer.

Nedenfor omtales de viktigste fasene i planarbeidet. Deler av fasene vil være overlappende.

- *Innsikt.* Her skal det innenfor hvert av plantemaene gjennomføres relevante evalueringer og utredninger, samt utarbeides sammenfatninger om kunnskap om plantemaene. Som en del av denne fasen skal det gjennomføres faglige samlinger, seminarer, workshops mv. Innsiktsfasen skal oppsummeres i ulike innsiktsdokumenter.
- *Uttesting og prototyping.* Enkelte tema/problemstillinger egner seg for uttesting gjennom å utarbeide prototyper etc.
- *Utvikle mål og verdigrunnlag* for planen gjennom innsikt og medvirkning.
- *Virkemiddeldugnad og politikkambefalinger.* Ut fra innsikt og mål skal virkemidlene gås igjennom og vurdere felles innsats og samarbeid, for å kunne jobbe med målene. Dette vil både være økonomiske virkemidler, men også innretning av tjenester, kompetansetiltak, nettverk, politisk arbeid mv.
- *Indikatorprosjekt og evalueringsdesign* skal utformes for å kunne følge opp og bidra til utvikling og læring i oppfølgingen av planen.
- *Planutkast med handlingsprogram* skal utformes basert på de ulike delene av planprosessen, beskrevet i planprogrammet. Plandokumentet sendes på høring.

6.2 Framdrift

Nedenfor er overordnet framdriftsplan for planarbeidet. Avvik vil kunne forekomme.

Høring på planprogrammet vil skje i perioden desember 2023–februar 2024. Planfasen vil pågå i tredje og fjerde kvartal 2024. Selve planen skal på høring andre kvartal 2025 og det legges opp til vedtak i fylkestinget i Nordland i løpet av tredje kvartal 2025.

	2023		2024				2025			
	K4	K1	K2	K3	K4	K1	K2	K3	K4	
Planprogram – høring	x	x								
Planprogram – vedtak			x							
Kunnskapsinnhenting planfase			x	x	x					
Evaluering utgående planer		x	x							
Utarbeide planforslag				x	x	x				
Høring planforslag							x			
Behandling innspill planforslag							x			
Vedtak i fylkestinget								x		

Tabell 1: Viser overordnet framdriftsplan for planprosessen.

Nordland fylkeskommune
8048 Bodø

post@nfk.no
www.nfk.no

